

om
ABORT

Abortfrågan har varit en av RFSU:s kärnfrågor sedan starten 1933, då abort var olagligt i Sverige. Sedan 1975 har vi en abortlag som ger kvinnan rätt till fri abort till vecka 18. Men abort är fortfarande olagligt i flera av världens länder och tusentals kvinnor skadas och dör varje år i sviterna av osäkra aborter. Kvinnors rätt att själva bestämma om de ska föda barn eller inte är en grundläggande mänsklig rättighet.

RFSU fortsätter kampen för rätten till abort, i Sverige och i världen. Genom upplysning och politisk påverkan kan vi öka kunskap och bryta stigma och tystnad.

Den här mappen innehåller:

1. 40 år med fri abort
2. RFSU och kampen för aborträtten
3. Därför är abort en rättighet
4. Vad lagen säger
5. Europas abortlagar
6. Abortmetoder
7. De livsfarliga aborterna
8. Nordiska abortsiffror
9. Abortmotståndet i Europa
10. Abort – en kontroversiell rättighet

40 ÅR MED FRI ABORT

ÄNTLIGEN ABORTRÄTT

I regnet utanför riksdagshuset stod en liten grupp människor och demonstrerade mot lagförslaget om fri abort. Det var i maj 1974 och inne i riksdagshuset pågick den dittills längsta debatten i ett enskilt ämne. Åsikterna skar tvär igenom partierna. Fri abort eller inte?

En del politiker talade om risk för ett ohämmat sexualliv och om det femte budordet: Du skall icke dräpa. Andra påpekade att valet stod mellan legala och illegala aborter och att motståndarna blundade för verkligheten.¹

Lagförslaget som till slut röstades igenom innebar fri abort till vecka tolv och abort efter kuratorsutredning till vecka arton. Därefter låg beslutet hos Socialstyrelsen. Liksom i dag sattes den absoluta gränsen vid fostrets livsduglighet. Men kravet på kuratorsutredning mellan vecka tolv och arton hade aldrig någon praktisk betydelse och togs bort 1996.

Den 1 januari 1975 började lagen om fri abort gälla i Sverige.

Den första svenska abortlagen kom 1938. Då blev abort tillåtet om kvinnan var allvarligt sjuk, vid våldtäkt och incest eller om det fanns risk för psykisk sjukdom eller någon annan allvarlig ärftlig sjukdom hos barnet. 1946 blev abort också lagligt av "socialmedicinska" skäl. Men de legala aborterna var få, cirka 3 000 per år i början av 1960-talet.²

¹ Riksdagsdebatt om nya abortlagen 1974. SR Minnen/Radiofynd.

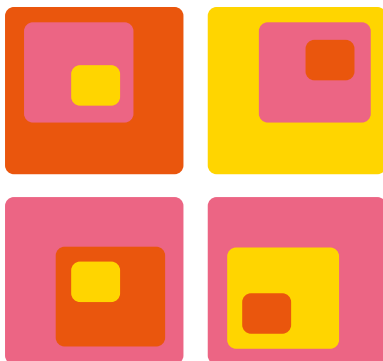
² Bergman, Ylva. *Polenaffären. Sex-en politisk historia*. (2003). RFSU/Alfabet Anamma.

POLENAFFÄREN OCH DE ILLEGALA ABORTERNA

Redan några år före lagförslaget om fri abort 1974 hade praxis ändrats och allt fler legala aborter genomfördes mycket på grund av en intensiv debatt som tog fart med den så kallade "Polenaffären" i mitten av 1960-talet.

På 1950-talet började svenska kvinnor resa till Polen för att göra abort. I dag är Polen ett av de länder som har de mest restriktiva abortlagarna i Europa, men då var aborten fri i Polen. "Polenaffären" briserade med ett enormt genomslag då det blev känt att Hans Nestius, senare ordförande för RFSU, blev föremål för en förundersökning efter att ha förmedlat kontakter mellan svenska kvinnor och polska läkare för abort. Förundersökningen lades ned. Men debatten fortsatte.

Det handlade om kvinnans rätt att bestämma över sitt liv, och om barnets rätt att vara önskat. Men inte minst handlade det om de aborter som skedde oavsett lag – både aborter i Polen och inhemska illegala aborter. Under den första halvan av 1900-talet uppskattades antalet illegala aborter i Sverige till mellan 10 000 och 20 000 per år. På 1930-talet avled en kvinna i veckan som en följd av illegal abort.³

³ Lennerhed, Lena. **Historier om ett brott. Illegala aborter i Sverige på 1900-talet.** (2008) Bokförlaget Atlas.

ABORTSIFFRORNA BESTÅR

Sedan vi fick fri abort 1975 har abortsiffrorna legat på ungefär samma nivå, mellan 18 och 21 aborter per 1 000 kvinnor i fertil ålder (15–44 år).⁴

Under 2012 utfördes drygt 37 000 aborter i Sverige. Störst andel aborter sker i åldersgruppen 20 till 24 år.⁵

Medan siffrorna över andelen aborter består sker andra förändringar. En sådan är ökningen av de tidiga aborterna sedan vi fick en ny metod – medicinsk abort – i Sverige under 1990-talet. I dag är närmare 80 procent av alla aborter tidiga, före utgången av den nionde veckan. I början av 1980-talet var den siffran bara 45 procent.

MYCKET STÖD OCH LITE MOTSTÅND

Den svenska abortlagen har ett starkt politiskt stöd. Efter att ha varit kritiska tog Kristdemokraterna som sista riksdagsparti ställning för den fria aborten 1997. 2010 kom Sverigedemokraterna in i riksdagen och med dem kravet på att gränsen för fri abort sänks till tolfte veckan.

Abortdebatten i Sverige har gått i vågor. Under 1980-talet var det ganska tyst, men när organisationen Ja till livet (som är emot aborträtten) grundades i början av 1990-talet kom frågan om den svenska abortlagen upp på agendan igen.

Efter en period av stiltje har de svenska organisationer som driver en hårdare abortlag eller abortförbud under 2010-talet blivit mer aktiva. Men de företräder en mycket liten grupp abortmotståndare.

⁴ Statens Offentliga utredningar SOU 2005:90. **Abort i Sverige.** (2005). Socialdepartementet.

⁵ Sveriges officiella statistik. **Aborter 2011.** (2012). Socialstyrelsen.

An illustration featuring a group of stylized human figures in light blue, holding a large white rectangular sign with a thin blue border. The sign contains the text 'FRI ABORT KVINNORS RÄTT ATT SJÄLVA BESTÄMMA!' in bold red capital letters. The figures are positioned behind the sign, with their arms visible holding it. The background consists of several overlapping concentric circles in shades of green and blue, creating a sense of depth and movement.

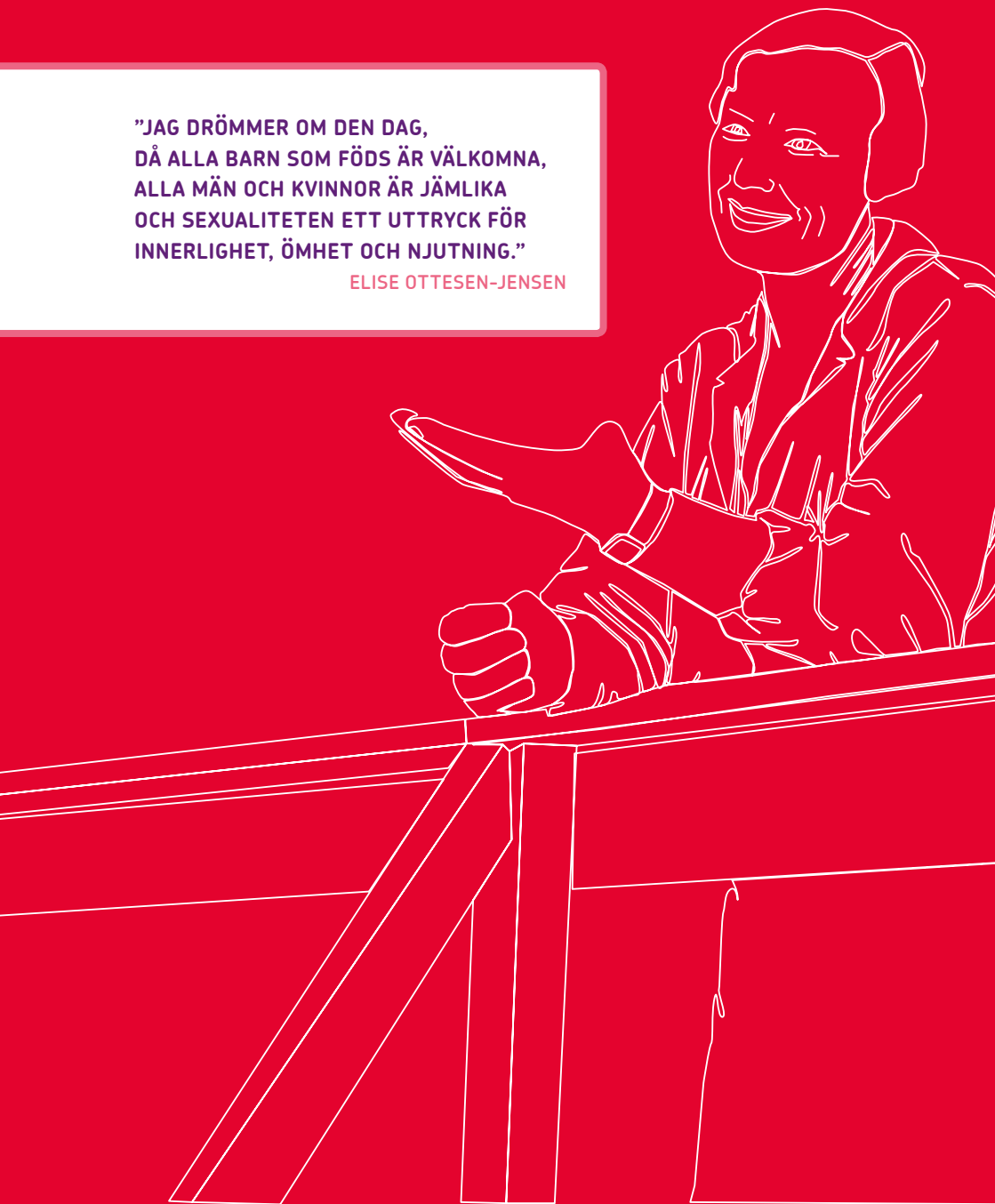
FRI ABORT
KVINNORS RÄTT
ATT SJÄLVA
BESTÄMMA!

Under 1600-talet var "fosterfördrivning" förbjudet efter det som kallades "kwickningen", vilket betydde den tidpunkt då kvinnan kunde känna foster-rörelser. Det sker tidigast kring vecka fjorton, men oftast senare än så. Den medeltida lagen var därmed inte helt olik dagens lagstiftning vad gäller tidsgränsen. På 1700-talet förbjöds abort och straffades under en period med döden. [Lennerhed 2008]

RFSU OCH KAMPEN FÖR ABORTRÄTTEN

**"JAG DRÖMMER OM DEN DAG,
DÅ ALLA BARN SOM FÖDS ÄR VÄLKOMNA,
ALLA MÄN OCH KVINNOR ÄR JÄMLIKA
OCH SEXUALITETEN ETT UTTRYCK FÖR
INNERLIGHET, ÖMHET OCH NJUTNING."**

ELISE OTTESEN-JENSEN

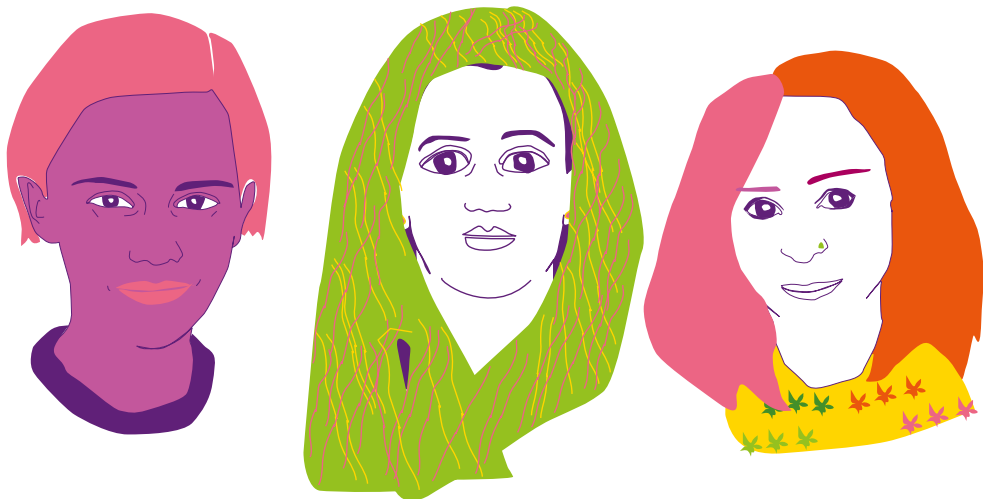

Redan 1933 när Elise Ottesen-Jensen grundade Riksförbundet för sexuell upplysning var rätten till abort en av kärnfrågorna och så är det än i dag. Under 1900-talet spelade RFSU en viktig roll i den kamp som ledde fram till den fria aborten 1975. På 1950-talet var RFSU med och grundade International Planned Parenthood Federation (IPPF) som är en internationell parpalyorganisation i världen som arbetar för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR).

RFSU arbetar både nationellt och internationellt för att stärka aborträtten.

I SVERIGE

På nationell nivå pågår ständigt arbetet för att säkra tillgången till abort och för att utveckla nya abortmetoder. RFSU verkar bland annat för att barnmorskor ska kunna handlägga medicinska aborter och för att minska kötiderna för abort. En viktig uppgift är att sprida kunskap och bryta stigmat kring abort samt att arbeta med politisk påverkan. RFSU deltar i debatter, bildar opinion och fungerar som remissinstans i samband med nationella utredningar.

Det preventiva arbetet för att förebygga oönskade graviditeter och sexuellt överförbara sjukdomar är grundläggande för RFSU. Tillgång till säkra och billiga preventivmedel, samt sexualupplysning är en förutsättning för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter.

I VÄRLDEN

Internationellt är RFSU aktivt både genom olika projekt med lokala samarbetsorganisationer och i form av politisk påverkan. RFSU gör en årlig granskning av det svenska biståndet inom detta område (SRHR) och verkar för att tio procent av Sveriges bistånd ska gå till SRHR. Eftersom EU är världens största biståndsgivare agerar RFSU också för att påverka beslut gällande bistånd inom EU. RFSU deltar regelbundet vid FN:s internationella toppmöten som rör SRHR och bidrar, som en del av den svenska delegationen, med kunskap när nya överenskommelser förhandlas fram.

RFSU leder flera Sidafinansierade projekt i låg- och medelinkomstländer för att stärka aborträtten och förhindra att kvinnor dör och skadas som en följd av osäkra aborter.

BANGLADESH: RFSU samarbetar med Reproductive Health Services Training and Education Program och Bangladesh Association for Prevention of Septic Abortion för att minska mödradödligheten, främst genom att ge de kvinnor som vill avbryta en graviditet tillgång till säkra aborter. Det handlar dels om service till enskilda kvinnor och om att utbilda hälso- och sjukvårdspersonal. Båda organisationerna arbetar för människor som är mycket fattiga och bor i områden där tillgången till reproduktiv hälsovård är kraftigt begränsad.

LATINAMERIKA: RFSU samarbetar med IPPF i Latinamerika i det regionala projektet A partnership for change: Catalysing Abortion Law Reform in Latin America. Målet är dels att öka tillgången till säkra och lagliga aborter genom att verka för avkriminalisering av abort, och dels för att rätten till abort ska erkännas i teori och praktik. 60 miljoner kvinnor i Uruguay, Colombia, Argentina, Bolivia, Mexiko och Dominikanska Republiken beräknas få ökad tillgång till säkra aborter genom projektet. I Latinamerika genomförs årligen cirka 4,2 miljoner aborter, varav 93 procent är osäkra.

ABORT – EN RÄTTIGHET

2008 dog 47 000 kvinnor som en följd av osäkra aborter.¹ Miljontals kvinnor drabbas av infektioner och andra komplikationer i samband med osäkra ingrepp. En majoritet av världens kvinnor lever i länder där de kan tvingas fullfölja graviditeter och föda barn mot sin vilja. De saknar möjlighet att själva bestämma över sina kroppar.

Konsekvenserna av abortförbuden och de hårda abortlagarna visar tydligt hur aborträtten är kopplad till flera av de mänskliga rättigheterna: Rätten till liv, rätten till hälsa, rätten till privatliv och rätten att inte utsättas för grym och förnedrande behandling.

I flera internationella människorättsdokument framgår det också tydligt att det är en rättighet att själv få bestämma över sin reproduktion – när och om man vill bli förälder.

I FN:s kvinnokonvention CEDAW från 1979 finns artikel sexton om skyldigheten att säkerställa rätten: ”(...) att fritt och under ansvar bestämma om antalet barn och tidsrymden mellan havandeskapen (...)”²

I handlingsprogrammet från FN:s konferens om befolkning och utveckling i Kairo 1994 står det bland annat att reproduktiv hälsa innefattar ”(...) möjligheten till reproduktion och friheten att välja om, när och hur ofta.”³

¹ **Unsafe abortion: global and regional estimates of the incidence of unsafe abortion and associated mortality in 2008.** (2011). Department of Reproductive Health and Research, WHO.

² **Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women.** (1979). Division for the Advancement of Women, UN.

³ **Programme of Action of the International Conference on Population and Development.** (1994). UNFPA, UN.

Under FN:s fjärde kvinnokonferens i Peking 1995 formulerades Pekingsplattformen med texten: ”Kvinnors mänskliga rättigheter inkluderar deras rätt att ha kontroll över samt att fritt och under ansvar bestämma över frågor relaterade till deras sexualitet, som inkluderar sexuell och reproduktiv hälsa (...).” ⁴

- ✓ Kvinnor som nekas rätten till abort nekas rätten till sexuell och reproduktiv hälsa.
- ✓ Kvinnor som tvingas till livsfarliga osäkra aborter nekas rätten till liv.
- ✓ Kvinnor som går igenom graviditeter mot sin vilja nekas rätten att inte utsättas för grym och förnedrande behandling.
- ✓ Kvinnor som inte själva får bestämma om och när de ska bli föräldrar nekas rätten till privatliv.

⁴ Report of the Fourth World Conference on Women. (1995). Women Watch, UN.

VAD LAGEN SÄGER

Ur 1 § "Begär en kvinna att hennes havandeskap skall avbrytas, får abort utföras om åtgärden vidtas före utgången av artonde havandeskapsveckan (...)."

Ur 3 § "Tillstånd enligt första stycket får ej lämnas, om det finns anledning antaga att fostret är livsdugligt."¹

FRI ABORT

Sedan lagen om fri abort i Sverige trädde i kraft 1975 har tillägg och ändringar gjorts med jämna mellanrum, men grundförutsättningen är densamma: Under den första delen av graviditeten har en kvinna själv rätt att besluta om abort.

I dag gäller det till vecka arton.

SEN ABORT

I den svenska abortlagen finns också utrymme för senare aborter, men då handlar det inte längre om fri abort. Det är Socialstyrelsens rättsliga råd som bedömer om det finns så kallade "synnerliga skäl" för en abort efter vecka arton. I de flesta fall är orsaken fosterskador som upptäckts vid rutinultraljud kring vecka arton, men det kan också vara psykosociala skäl som till exempel missbruk. Beslut tas efter utredning av läkare och kurator.

Enligt Socialstyrelsen utförs ungefär 400 sena aborter per år. Det betyder att de utgör lite drygt en procent av alla aborter. De flesta aborter (cirka 80 procent) görs i dag under de första nio veckorna av graviditeten.²

¹ SFS 1974:595. **Abortlagen**. (1974). Socialdepartementet.

² **Aborter 2012**. (2014). Socialstyrelsen.

GRÄNS VID LIVSDUGLIGHET

Aborträtten gäller inte om fostret bedöms som potentiellt livsdugligt utanför kvinnans kropp.

Formuleringen om livsduglighet gör lagen flexibel på så sätt att den kan anpassas efter medicinska framsteg som innebär att det går att rädda foster allt tidigare.

I dag går gränsen för abort efter 21 veckor och sex dagar.

Hot mot kvinnas liv utgör ett undantag. I sådana fall kan graviditeten avbrytas oavsett fostrets livsduglighet. Fostret försöker räddas om det är möjligt.

Sedan 2008 har utländska kvinnor rätt till abort i Sverige utan särskilt tillstånd. Kostnaden ska de själva eller deras hemland stå för. Under 2009 gjorde 132 kvinnor abort inom ramen för utländska kvinnors aborträtt.³

³ Utländska kvinnors aborter i Sverige under år 2009. (2010). Socialstyrelsen.

EUROPAS ABORTLAGAR

ABORTRÄTT I TEORI OCH PRAKTIK

De allra flesta länder i Europa har fri abort till ungefär vecka tolv och sedan rätt till abort under vissa omständigheter till vecka 22. Ofta är det kvinnans hälsa, fosterskador och sexuella övergrepp man tar hänsyn till. Det kan också handla om sociala skäl.

Europa och Nordamerika är bäst i världen på aborträtt.

Men lagarna är öppna för tolkningar och skillnaden mellan teori och praktik är stor på vissa håll. I en del länder kan sociala skäl vara detsamma som fri abort (t ex Belgien, Finland, Ungern). Även kvinnans psykiska hälsa kan tolkas brett. Både i Nederländerna och Storbritannien är godkännande från läkare en formalitet, utan praktisk betydelse för kvinnans möjlighet att få abort.

I vissa länder leder restriktioner i abortlagarna som till exempel krav på väntetid mellan första läkarbesöket och aborten, till att kvinnor får stora problem, särskilt de som saknar ekonomiska resurser och har långt till närmaste sjukhus. Krav på föräldrars godkännande för minderåriga är vanligt och försvårar för en del unga kvinnor som vill göra abort. Höga kostnader för abort – främst då det är på kvinnans egen begäran – kan också utgöra ett hinder, medan det i vissa länder går att betala under bordet för att få en abort senare än lagen tillåter.¹

SAMVETSKLAUSULER. I en majoritet av länderna i Europa är det lagligt att vägra att ge säker vård som strider mot det egna samvetet. Ofta handlar det om just abort och konsekvenserna kan bli att vissa kvinnor har svårt att få abort trots att de har laglig rätt. I vissa delar av Italien vägrar närmare 90 procent av alla gynekologer att utföra abort med hänvisning till den lagstadgade samvetsklausulen. Som en följd av det har Europarådet kritiserat Italien för att inte leva upp till den egna abortlagen.²

2014 anmälde en barnmorska i Sverige sina potentiella arbetsgivare till Diskrimineringsombudsmannen när hon nekats jobb på grund av vägran att utföra abort. Fallet lades ned. I Sverige tillämpas inte samvetsklausuler i vården.

forts ➡ ➡ ➡

¹ Abortion. Legislation in Europe. (2012). IPPF.

² http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/socialcharter/Complaints/CC87Merits_en.pdf. Citerad 19/8 2014.

►►► forts **ABORTRÄTT I TEORI OCH PRAKTIK**

Enligt Europakonventionen har var och en rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet. Men rätten att utöva dessa rättigheter kan få ge vika för andra intressen såsom skyddet för hälsa eller till skydd för andra personers fri- och rättigheter.³

FRIHET OCH FÖRBUD

Abort är förbjudet i tre länder i Europa: Irland, Malta och Polen. Även Cypern har en mycket restriktiv lag. I teorin ger Polen visserligen undantag för vissa fosterskador, våldtäkt och allvarligt hot mot kvinnans hälsa, men i praktiken fungerar lagen mer som ett förbud. Mellan 80 000 och 200 000 polska kvinnor beräknas göra illegala aborter i hemlandet eller resa utomlands för abort varje år. Ungefär 6 000 irländska kvinnor reser årligen utomlands för att göra abort. Från Malta finns det inte några siffror, men uppskattningar ligger kring några hundra per år.⁴

De mest generösa abortlagarna finns i Storbritannien, Nederländerna och Sverige. I praktiken har Storbritannien fri abort till vecka 24 medan gränsen i Nederländerna går vid fostrets livsduglighet. Sverige har fri abort till vecka 18.

ABORTFREKVENNS

Generellt leder inte abortförbud och hårda abortlagar till färre aborter. De sker illegalt eller utomlands istället. I Europa är abortsiffrorna högst i länderna i det forna östblocket som till exempel i Ryssland, Estland och Rumänien, men även Sverige har relativt höga abortsiffror. Nederländerna, Portugal och Finland är några exempel på länder med relativt låga abortsiffror.⁵

Globalt gjordes 28 aborter per 1 000 kvinnor i fertil ålder under 2008. I Europa var siffran 27, men om man undantar länderna i östra Europa sjunker den till 17. I Sverige är siffran 20,8.⁶

³ http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_SWE.pdf. Citerad 19/8 2014.

⁴ Dahlqvist, Anna. *I det tysta – resor på Europas abortmarknad*. (2012). Bokförlaget Atlas.

⁵ *World Abortion Policies 2013*. (2013). UN. Department of Economic and Social Affairs.

⁶ *Facts on Induced Abortion Worldwide*. (2012). Guttmacher Institute.

FRI ABORT: Albanien, Belgien, Bosnien–Herzegovina, Bulgarien, Danmark, Estland, Frankrike, Grekland, Italien, Kosovo, Kroatien, Lettland, Litauen, **Luxemburg**, Makedonien, Moldavien, Montenegro, Nederländerna, Norge, **Portugal**, Rumänien, **Ryssland**, Schweiz, Serbien, Slovakien, Slovenien, **Spanien**, Storbritannien, Sverige, Tjeckien, Tyskland, Ukraina, **Ungern**, Vitryssland, Österrike.

Frankrike: Formuleringen om att kvinnor måste vara i "nödläge" eller under svår psykisk stress för att få abort ändrades till fri abort 2014. Lagen tolkades även tidigare som fri abort.

Luxemburg: 2012 liberaliserades lagen så att kvinnan själv får avgöra om hon är i en tillräckligt påfrestande situation för en abort. Tidigare var det upp till en läkare att göra den bedömningen.

Makedonien: I juni 2013 röstade parlamentet igenom inskränkningar i abortlagen i form av obligatorisk väntetid och rådgivning med fokus på fördelarna med att fullfölja graviditeten.

Portugal: Abort var förbjudet till 2007 då fri abort infördes.

Ryssland: 2003 begränsades de giltiga skälen för en abort efter vecka tolv kraftigt. Fler restriktioner har diskuterats, bland annat att en kvinna som vill göra abort först måste se på ultraljudsbilden.

Spanien: Den spanska regeringen föreslog 2013 en ny abortlag som skulle innebära kraftiga inskränkningar. Förslaget drogs dock tillbaka i september 2014 vilket är ett stort steg framåt för alla som arbetar för aborträtten och ett bakslag för abortmotståndet i Europa.

Ungern: Sedan 2012 finns en formulering om att livet ska skyddas från befruktningen i den ungerska grundlagen. Det har väckt oro för kommande restriktioner i abortlagen. Den ungerska regeringen har också lanserat anti-abortkampanjer.

BEGRÄNSAD ABORTRÄTT: Cypern, Finland, Island

Skälen för abort är så omfattande i Island och Finland att det i praktiken råder fri abort.

ABORTFÖRBUD: Irland*, Malta, Polen

***Irland:** Efter en dom i Europadomstolen 2010 och ett uppmärksammat fall då en gravid kvinna nekades abort och sedan dog som en följd av komplikationer tvingades Irland 2014 klargöra vad hot mot kvinnans liv betyder. Än är det för tidigt att säga om det har någon egentlig betydelse.

◀◀◀ **VECKLA UT OCH SE KARTA PÅ INSIDAN** ▶▶▶

ÖSTERRIKE (AT): Fri abort (v 14). Hälsoskäl, fosterskada eller på grund av ung ålder (v 16).
Samvetsklausul.

 = Länder med samvetsklausul.

ABORTMETODER

MEDICINSK ABORT

I början av 1990-talet började medicinsk abort utföras inom den svenska sjukvården. I dag är det den överlägset vanligaste metoden, 2012 var 83 procent av alla aborter medicinska.¹

Fördelarna med medicinsk abort är bland annat att effektiva aborter kan göras tidigare i graviditeten och att de kräver mindre resurser. För många kvinnor är det också en stor fördel att kunna vara hemma under aborten och slippa ett kirurgiskt ingrepp.

Metoden kan jämföras med att framkalla ett missfall och sker med hjälp av två olika typer av läkemedel. De första tabletterna leder till att graviditeten avstannar. Efter ett eller två dygn sätts sammandragningar igång med en annan typ av läkemedel och fostret stöts ut. Det kan ta mellan fyra och sex timmar och den som gör aborten på sjukhus kan åka hem samma dag. Det är också möjligt att vara hemma under aborten.

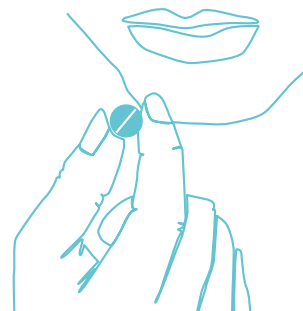
Blödningarna kan vara kraftiga. Upplevelser av smärta varierar, en del kvinnor klarar sig med värktabletter medan andra kan behöva mer smärtlindring.

I Sverige utförs medicinsk abort upp till vecka tolv, men på vissa kvinnokliniker erbjuds metoden endast upp till vecka nio. Det finns också stora skillnader i andelen medicinska aborter i olika landsting. I vissa delar av landet är andelen 99 procent, i andra omkring 75 procent.²

Att göra medicinsk abort hemma är möjligt upp till vecka nio. Därefter kan det behövas vårdpersonal som tar ansvar för smärtlindring. Ofta ställs vissa krav som att kvinnan ska ha någon med sig, vara myndig och inte ha alltför långt till sjukhus. Det finns ingen nationell statistik över hur vanligt det är med hemaborter.

¹ **Aborter 2012.** (2014). Socialstyrelsen.

² Sveriges officiella statistik. **Aborter 2011.** (2012). Socialstyrelsen.

KIRURGISK ABORT

Vid kirurgisk abort används en vakuumsug för att suga ut fostret. Det sker ofta under narkos, men ibland med lokalbedövning, och tar ungefär tjugo minuter. Aborten utförs av en läkare. Kvinnan kan åka hem samma dag och blöder i de flesta fall mindre än vid en medicinsk abort. Även vid kirurgisk abort varierar upplevelser av smärta.

Kirurgisk abort är inte lika tillförlitlig tidigt i graviditeten och används ofta först kring vecka åtta. Vid vecka tolv är det inte längre möjligt att göra en kirurgisk abort, annat än i undantagsfall.

ANDELEN ABORTER EFTER GRAVIDITETSLÄNGD

Upp till vecka nio:	79%
Vecka 9 till 11:	14%
Vecka 12 till 17:	6%
Efter vecka 18:	1%

Källa: **Aborter 2012**. Stockholm: Socialstyrelsen 2014.

SEN MEDICINSK ABORT

Efter vecka tolv går det inte längre att välja metod. Även då används samma typ av läkemedel som vid de tidigare medicinska aborterna, men i större dos. Aborten liknar en förlossning med värkar. Det kan ta mellan sex timmar och två dygn innan aborten är avslutad.

DE LIVSFARLIGA ABORTERNA

ABORTDÖDEN

Pinnar, kvistar och vassa metallföremål förs in i underlivet. Mediciner överdoserar. Magen utsätts för slag och sparkar. En del kvinnor dricker blekmedel, andra försöker med örter. I vissa fall används en gummikateter. Så kan de livsfarliga aborterna se ut. Men det kan också handla om metoder och läkemedel som är säkra när de används inom sjukvården, men inte när den som utför aborten saknar kunskap.

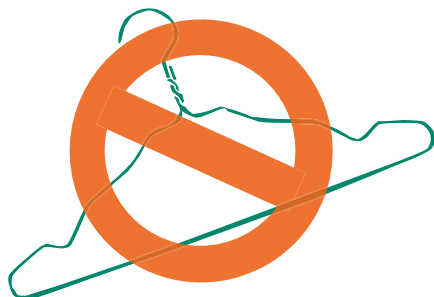
2008 gjorde 21,6 miljoner kvinnor en osäker abort, enligt Världshälsoorganisationen (WHO). Minst 47 000 kvinnor dog. Samma år stod de osäkra aborterna för 13 procent av mödradödligheten i världen.¹

En del kvinnor dör av infektioner, blödningar eller förgiftning. Andra dör när livmodern brister efter hårda slag mot magen.

FATTIGA OCH UNGA DRABBAS HÅRT

De allra flesta kvinnor som tvingas till osäkra aborter bor i utvecklingsländer. Dödligheten är högst i Afrika där 470 av 100 000 osäkra aborter leder till döden, främst i länderna söder om Sahara (WHO 2010).

De som drabbas hårdast är de fattigaste, det vill säga kvinnor som inte kan betala för en säkrare illegal abort och som redan är försvagade av dålig hälsa. En annan särskilt utsatt grupp är tonårsflickor. I Afrika står flickor mellan 15 och 19 år för en fjärdedel av alla osäkra aborter.² I många länder är komplikationer som en följd av graviditet den främsta dödsorsaken bland tonårsflickor. Osäkra aborter är en viktig faktor.

¹ **Unsafe abortion.** Global and regional estimates of the incidence of unsafe abortion and associated mortality in 2008. (2011). WHO.

² **Unsafe abortion: the preventable pandemic.** (2006). The Lancet.

OSÄKER ABORT: En abort som utförs av personer som inte har nödvändiga kunskaper och/eller i en miljö med bristfällig medicinsk standard. Ofta handlar det om illegala aborter, men inte alltid. I drygt 80 procent av världens länder saknar kvinnor rätt att göra abort på egen begäran.

DET FINNS HOPP

En ljusglimt är att dödligheten har gått ned under 2000-talet. Främst gäller detta länderna i Latinamerika och en viktig förklaring är att fler osäkra aborter utförs med hjälp av de läkemedel som används vid medicinska aborter, vilket är mindre riskabelt än med andra metoder. Men även om det är färre kvinnor som dör minskar inte de osäkra aborterna.

2015 ska FN:s milleniemål vara uppnådda. Ett av dem gäller mödradödlighet och målet är en minskning med tre fjärdedelar till 2015. Det kommer att bli mycket svårt att nå dit. Hittills har dödligheten gått ned med 45 procent.³

³ <http://www.un.org/millenniumgoals/maternal.shtml>, citerad 15/8 2014.

DET NORDISKA PERSPEKTIVET

FÅ ABORTER I NORDEN

Aborttalen i Norden är lägre än genomsnittet i Västeuropa och långt under de globala siffrorna. 2011 gjordes knappt 14 aborter per 1 000 kvinnor i fertil ålder. Flest aborter sker bland kvinnor som är mellan 20 och 24 år, följt av kvinnor mellan 25 och 29 år. I alla fem nordiska länder har tonårsaborterna sjunkit under 2000-talet.¹

ABORTER 2008 (PER 1 000 KVINNOR I FERTIL ÅLDER)

Världen:	28
Europa:	27
Europa utan länderna i det forna östblocket:	17,1
Norden:	14, 4*

*2011 var siffran för Norden 13,9

Källor: Guttmacher Institute och Institutet för hälsa och välfärd i Finland.

FLEST ABORTER I SVERIGE

När det gäller andelen aborter ligger Danmark, Island och Norge på ungefär samma nivå, kring 13,5 aborter per 1 000 kvinnor. Både Finland och Sverige utmärker sig, men på olika sätt. Finland har lägst andel aborter (8, 6/1 000 kvinnor) och Sverige har den högsta andelen (20, 7/1 000 kvinnor).

¹ Aborter i Norden 2011. (2013). Institutet för hälsa och välfärd.

ABORTER I NORDEN 2012 (PER 1 000 KVINNOR I FERTIL ÅLDER)

Finland:	8,6
Danmark:	12,7*
Norge:	13
Island:	14,9
Sverige:	20,7

*Danmarks siffror är från 2011.

Källor: Institutet för hälsa och välfärd, Hagstofa Islands, Folkhelseinstituttet, Socialstyrelsen.

VAD BEROR SKILLNADERNA PÅ?

Hur ska vi förstå att Sverige har mer än dubbelt så många aborter som Finland? Det finns inget som tyder på några större skillnader i sexualvanor. Abortlagarna skiljer sig visserligen åt i teorin, men i praktiken är det lika lätt att få en abort i Finland som i Sverige. En förklaring kan vara att inställningen till abort är mindre liberal i Finland. En annan faktor kan vara sexualundervisningen. I de finska skolorna är hälsokunskap, där sexualundervisning ingår, ett separat ämne med specialiserade lärare.²

En jämförelse av preventivmedelsanvändningen mellan alla nordiska länder visar att Sverige ligger relativt lågt. När det gäller p-piller ligger Danmark i topp medan Sverige är ett av de länder där p-piller används minst. Kvinnor i Danmark och Norge är de som använder spiral allra mest medan Finland är bäst på kondomanvändning, följt av Sverige.³

² Marions, Lena et al. **Reproduktiv hälsa i Finland och Sverige.** (2009). Läkaresällskapets Handlingar, årgång 169, nr 1 2009.

³ **När alla barn är välkomna.** Nordisk konferens om prevention av oönskade graviditeter och om sexuell och reproduktiv hälsa. (2011). Socialstyrelsen.

I Sverige har den jämförelsevis höga andelen aborter bland annat förklarats med brister i sex- och samlevnadsundervisning, liksom med avsaknad av en nationell handlingsplan kring sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter – något som finns i flera andra nordiska länder.

TIDIGA ABORTER

De allra flesta aborter i Norden sker före vecka nio. Största skillnaden finns mellan Danmark och Finland med 72 procent och Sverige med 78 procent.

ANDELEN ABORTER FÖRE VECKA NIO 2011

Finland:	72,1%
Danmark:	72,2%
Norge:	74,4%
Island:	75,3%
Sverige:	78,7%

Källa: Institutet för hälsa och välfärd i Finland.

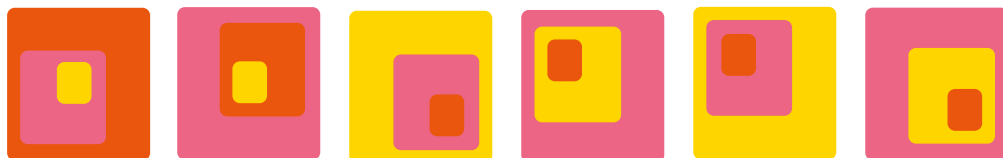
ABORTMETODER

Medicinska aborter, det vill säga aborter som sker med hjälp av läkemedel istället för kirurgi, är vanligast i Finland, Norge och Sverige. Glappet till Danmark och Island är relativt stort. Metoden introducerades i början på 1990-talet i Sverige, kring 2000 i Danmark, Norge och Finland och först några år senare på Island.

ANDELEN MEDICINSKA ABORTER 2011

Island:	55,3%
Danmark:	55,6%
Sverige:	75,2%
Norge:	78,7%
Finland:	89,3%

Källa: Institutet för hälsa och välfärd i Finland.

LÄS MER

Abortsiffrorna uppdateras med en eller flera års mellanrum.

Sverige: www.socialstyrelsen.se

Norden: www.thl.fi

Världen: www.guttmacher.org eller www.who.int

ABORTMOTSTÅNDET I EUROPA

Det organiserade abortmotståndet i Europa har blivit mer synligt de senaste åren. Organisationer som verkar för att inskränka aborträtten driver kampanjer och rättsfall. De arbetar med lobbyverksamhet gentemot såväl nationella politiker som europaparlamentariker och representanter i Europarådet. Samtidigt som de har professionaliserats har de även utökat samarbetet över nationsgränserna i allianser och nätverk.¹

SÅ KAN DET SE UT

”One of us” var ett medborgarinitiativ inom EU som presenterades för EU-kommissionen i mars 2014. Ett medborgarinitiativ innebär att privatpersoner eller grupper kan få ett förslag behandlat av EU-kommissionen om de får ihop minst en miljon underskrifter. Inom ”One of us” samlade ett trettiotal värdekonserverande organisationer i Europa in namnunderskrifter om ett förbud mot finansiering av verksamhet som innefattar ”embryoförstörelse” inom forskning, biståndshjälp och folkhälsa. Från Sverige medverkade Ja till livet, Provita och Respekt.²

”I praktiken är det två områden som påverkas: forskning på embryonala stamceller och utlandsbistånd där pengar går till organisationer som främjar abort.”

Antony Gravili från EU-kommissionen kommenterade förslagens innebörd på Europaportalen i mars 2014.³

”One of us” fick ihop drygt 1,7 miljoner namn och godkändes i mars 2014 för behandling av EU-kommissionen. Efter en hearing i Europaparlamentet fick de avslag av kommissionen i maj 2014.

¹ Datta, Neil. **Keeping It All in the Family. Europes Antichoice Movement.** (2013). Conscience. The Newsjournal of Catholic Opinion VOL. XXXIV-NO.2

² <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2014/SV/1-2014-355-SV-F1-1.Pdf>. Citerad 22/8 2014.

³ <http://m.europaportalen.se/2014/03/medborgarkrav-mot-stamcells forskning-och-abortbistand>. Citerad 25/8 2014.

Organisationer som är emot aborträtten var också mycket aktiva inför omröstningen om Estrelarapporten i Europaparlamentet under hösten 2013. De uppmanade EU-parlamentarikerna att rösta emot rapporten som var en åsiktsyttring med stöd för sexuella och reproduktiva rättigheter och hälsa (SRHR), däribland rätten till säkra aborter. I december förlorade de som förespråkar rätten till abort, preventivmedel, sexualupplysning och hbt-rättigheter kampen om den så kallade Estrelarapporten i EU.⁴

HÖGEREXTREMISTER MOT ABORT: Många högerextrema partier i Europa – en grupp som bland annat gick framåt i EU-valet 2014 – har en mycket konservativ syn på familjen och kvinnans roll. De vill se mer restriktiva abortlagar eller abortförbud.⁵

LIV, FAMILJ OCH RELIGION

Abortmotståndarna i Europa formulerar idag sin plattform utifrån tre huvudpunkter: Att värna livet från befruktningen, bevara den traditionella kärnfamiljen och försvara den religiösa friheten. I praktiken betyder det att de agerar emot rätten till abort, sexualupplysning, preventivmedel och hbt-rättigheter.

Majoriteten argumenterar utifrån en kristen grund och många har kopplingar till katolska kyrkan som är en mycket viktig aktör inom abortmotståndet i Europa. Även den ortodoxa kyrkan har börjat spela en större roll. Det finns också kopplingar till den resursstarka anti-choicerörelsen i USA.¹

Hur stort är hotet från de europeiska abortmotståndarna?

Det finns skäl att vara vaksam, men abortmotståndarnas inflytande ska inte heller överdrivas. Även om abortmotståndarna är mer högljudda, professionella och välorganiserade än tidigare finns det inget som tyder på att det finns ett ökat stöd för deras åsikter.¹

⁴ <http://www.dagen.se/nyheter/religios-lobbyism-paverkade-eu-beslut/>. Citerad 25/8 2014.

⁵ Cabero, Maria-Pia. **Högerextremt hot mot jämställt Europa**. (2014). Hertha.

MYTER OCH FAKTA

*STRÄNG ABORTLAGSTIFTNING MINSKAR ANDELEN ABORTER

FAKTA: Aborter är lika vanliga i länder med sträng abortlagstiftning som i mer liberala stater.

*I DAG ABORTERAS LIVSDUGLIGA FOSTER.

FAKTA: De allra flesta länder drar gränsen för abort kring vecka 22, det vill säga vid livsduglighet.

*ABORT LEDER TILL BRÖSTCANCER OCH PSYKISKA PROBLEM.

FAKTA: Det finns inte några vetenskapliga belägg för de påståendena. Önskad graviditeter ökar visserligen risken för psykiska problem men aborter gör det inte.⁶

*DET ÄR SVÅRT ATT FÅ BARN EFTER EN ABORT.

FAKTA: Vid säkra aborter är risken mycket liten, mindre än en på tusen.

*ATT FLICKFOSTER VÄLJS BORT ÄR INTE BARA ETT PROBLEM I KINA OCH INDIEN, UTAN ÄVEN I EUROPA.

FAKTA: Det finns tecken på att flickfoster väljs bort i en del länder i det forna Sovjetunionen, som till exempel Georgien. Men fosterdiagnostik är inte problemet och det går inte att lösa genom att begränsa aborträtten. I en rapport från 2011 konstaterar bland andra Världshälsoorganisationen (WHO) att det enda effektiva sättet att förhindra könsselektiva aborter är att arbeta för ökad jämställdhet.⁷

⁶ Major, Brenda et al. **Report of the APA Task Force on Mental Health and Abortion.** (2008). American Psychological Association.

⁷ **Preventing gender-biased sex selection.** An interagency statement OHCHR, UNFPA, UNICEF, UN Women and WHO. (2011). WHO.

EN KONTROVERSIELL RÄTTIGHET

ABORT – EN PÅGÅENDE FÖRHANDLING

”Abort ska vara säkert där det är lagligt.”¹

Så lyder formuleringen om abort från FN:s konferens om befolkning och utveckling i Kairo 1994. Bakom den formuleringen ryms en ständigt pågående konflikt kring synen på abort inom världssamfundet. När världens länder ska enas om skrivningar kring sexuella och reproduktiva rättigheter och hälsa (SRHR) är abort, tillsammans med hbt-rättigheter, den mest känsliga frågan.

Inför Kairokonferensen bildades en allians av katolska och muslimska länder. Deras mål var bland annat att sätta stopp för ambitionerna att få in legala och säkra aborter som en rättighet i Kairoprogrammet.² Resultatet blev motsägelsefullt. Samtidigt som det står att det är en reproduktiv rättighet att själv få bestämma om och när man vill bli förälder ska abort vara säkert där det är lagligt.

Kampen för att rätten till abort ska erkännas som en del av de reproduktiva rättigheterna är lika aktuell idag som den var för tjugo år sedan. Regeringen och Riksdagen stödjer aborträtten i Sverige och driver aborträttigheterna internationellt.

POSITIONERNA FLYTTAS FRAM

De mänskliga rättigheterna är inte statiska, de ger utrymme för tolkningar som förändras över tid. Och de senaste åren har de FN-kommittéer som följer upp implementeringen av de mänskliga rättigheterna återkommande agerat för att säkerställa ett slags lägsta nivå av aborträtt.

I juli 2014 uppmanade FN:s kommitté för mänskliga rättigheter Irland och Chile att ändra sina abortlagar så att kvinnor ges rätt till abort vid våldtäkt och fosterskador.³ Tidigare har kommittén bland annat kritiserat Polen och Malta för ländernas restriktiva abortlagar och tagit upp risken för att lagarna leder till illegala aborter och därmed hotar kvinnors rätt till hälsa. Peru är ytterligare ett land som har uppmanats att ändra sin abortlag, i det fallet handlade det om att tillåta abort vid våldtäkt.

¹ Programme of Action of the International Conference on Population and Development. (1994). UNFPA, UN.

² Goldberg, Michelle. *The Means of Reproduction. Sex, Power and the Future of the World.* (2008). The Penguin Press.

³ CCPR International Covenant on Civil and Political Rights. 111 session. (2014). www.ohchr.org

I en rapport från FN:s särskilda rapportör för rätten till hälsa från 2011 slås det fast att en kriminalisering av abort strider mot rätten till ett värdigt liv och är ett hot mot rätten till hälsa.⁴

Det betyder att FN tolkar abort på vissa grunder som en mänsklig rättighet. Och att restriktiva abortlagar betraktas som ett hot mot de mänskliga rättigheterna.

DET EUROPEISKA PERSPEKTIVET

Europarådet samlar 47 medlemsstater, däribland Sverige, i arbetet för demokrati och mänskliga rättigheter. Utgångspunkten är den Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna som medlemmarna är bundna till. Europadomstolen har till uppgift att döma i fall där någon av medlemsstaterna anklagas för brott mot de mänskliga rättigheterna, såsom de formuleras i Europakonventionen.

Europadomstolen har tagit upp flera fall som rör abortfrågan. Både Irland och Polen har fällt för att de inte kunnat säkerställa att de egna abortlagarna efterlevs i fall som gäller hot mot kvinnors hälsa och liv.⁵

Däremot friades Irland i två fall som handlade om att konsekvenserna av att tvingas resa utomlands för att få en abort var ett brott mot rätten till privatliv. Men sex av de sexton domarna ville fälla Irland. De menade att det var tydliga brott mot de mänskliga rättigheterna och att det finns en samsyn bland Europas medlemsstater som bör vara vägledande – att kvinnors tillgång till säkra och legala aborter är en rättighet (ABC v. Ireland)

2008 enades Europarådets parlamentariska församling (PACE) om en rådgivande resolution där det står att abort bör vara tillåtet. Kvinnans rätt att själv besluta om abort beskrivs som en förutsättning för rätten till kroppslig integritet.⁶

⁴ **Right of everyone to the enjoyment of the highest attainable standard of physical and mental health.** A/55/254. (2011). UN.

⁵ **Case of Tysiac v. Poland** (2007) och **Case of ABC v. Ireland** (2010). European Court of Human Rights.

⁶ **Access to safe and legal abortion in Europe.** Resolution 1607. (2008). Parliamentary Assembly. Council of Europe.

Att skapa förutsättningar för att förändra och förbättra människors liv har varit RFSU:s målsättning ända sedan starten 1933. RFSU är en politiskt och religiöst obunden ideell organisation med syfte att sprida en kunskapsbaserad och öppen syn på samlevnads- och sexualfrågor. Genom sexualupplysning, utbildning och opinionsbildning vill RFSU slå håll på fördomar, öka kunskapen och den sexuella hälsan, i Sverige såväl som internationellt. RFSU har ett frihetsperspektiv och rättighetsperspektiv på sexualiteten som utgår från allas frihet att vara, frihet att välja och frihet att njuta. När du köper en produkt, är medlem, samarbetar med eller stödjer RFSU:s arbete bidrar du till fortsatt förändring av människors liv.

RFSU är en medlemsorganisation. Vill du bli medlem?

Anmäl dig på www.rfsu.se/medlem.

Du kan läsa mer om RFSU:s verksamhet på www.rfsu.se.

#abort40

Text © RFSU

Redaktörer Ingrid Frisk och Kristina Castell

Grafisk form och illustration Eva Fallström

Tryck Ineko AB 2014

ISBN 978-91-85188-88-8

